

ש ע ר נ ב י א י ם

מדבר בענין יפתח הגלעדי

ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין ונלחמת בבני עמון ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם ויאמרו זקני גלעד אליו לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד ויאמר יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש וגו' (שופטים יא). פירש הרב כלי יקר ז"ל, שהדברים מגיעים במ"ש הראשונים לידע ולהודיע מהו הדבר שנקרא אסמכתא ובמה הוא תלוי שהרי משנה שלימה שנינו בפרק גט פשוט בנותן גט על תנאי, אם לא באתי מכאן עד י"ב חודש הרי זה גט. וכתבו תלמידי הרשב"א ז"ל דכל מידי דאקני עליה דאיניש, ליכא אסמכתא, דמי הכריחו לומר מתחילה, הילכך גמר ומקני ודאי וליכא אסמכתא אלא במי שהוא מוכרח לעשות כהוא דהלווהו על שדה חבירו למשך זמן מה, דאם לא יפרע, יקח השדה. ויש ג' חלוקים בדבר. תלמידי הרשב"א ז"ל סברי בשקנה מדעתו בלי אונס. ולדעת הרמב"ן והר"ן בתולה בדעת עצמו ולא בדעת אחרים, דברעת אחרים לא הוי אסמכתא. ולדעת התוס' ז"ל אין לו תקנה אלא בבד"ח ובמעכשיו ועד שיתפייס זכיותיו לב"ד. וזהו לכה אתנו והיית לנו לקצין, שנתנו לו דיבור שימנו אותו, אבל הוא השיב להם מתירא אני מכח האסמכתא והאסמכתא לא קניא. זאת ועוד אחרת דהלא מוכרחים אתם ואנוסים ויש כאן דין אסמכתא וזה אומרו ומדוע באתם אלי עתה שאתם אנוסים ויש דין אסמכתא. והם השיבו לו כיון דלהרמב"ן והר"ן בשתולה בדעת עצמו בטלה האסמכתא ויש עוד סברא אפילו באונס ובהכרח כשתולה בדעת אחרים אין כאן אסמכתא וזהו שאמרו לו והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד וכיון שיש בדעת אחרים אין כאן אסמכתא. שוב נתעוררו זקני גלעד אולי ימנע מללכת עמהם דסבירא ליה כסברת התוס' דלסלק האסמכתא צריך בבד"ח ובמעכשיו ועד שיתפייס זכיותיו לב"ד. לכן אמרו לו ה' יהיה שומע בינותנו שבחרו בבד"ח שהוא הקב"ה שאין למעלה ממנו יתש"ל אם לא כדברך כן נעשה;

ביאור מאמר גדול הנאמר בעובדיה

גדול הנאמר בעובדיה דכתיב ועובדיהו היה ירא את ה' מאד (מל"א יח, ג) ובאברהם לא נאמר בו מאד. יובן עפ"י מה דאיתא במסכת קרושין הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה שמרי לי זה של כסף הוא, אם פשעה בו, אינה משלמת אלא של כסף, ואם הזיקה אותו, משלמת של זהב. ומקשים המפוז"ל למה לא נאמר "כי לקח טוב מאד נתתי לכם? ותרצו משום רחמי האל, דאי אמר מאד, צריכים לשלם של זהב, אם פגמנו בתורה. וכשלא כתב מאד, אין אנו מחוייבים לשלם אלא של כסף, אם פגמנו בו וחטאנו. וזהו החשיבות שיש בעובדיהו שנאמר בו מאד, שאם יש לו איזה חטא, היה מתחייב לשלם של זהב ובכל זאת היה ירא את ה' מנעוריו. ועפ"י יובן הכתוב כי בצל החכמה והחכמה תחיה בעליה דלא כתיב בתורה מאד. וג"כ אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' והרי הוא כמבואר. ודו"ק;

ביאור על מה אבדה הארץ

איתא בגמ' אר"י אמ"ר מאי דכתיב מי האיש ויבן את זאת? (ירמיה ט, י"א) שאלו לחכמה וגו' עד ששאלו להקב"ה על מה אבדה הארץ, ויאמר ה' על עזבם את תורתני. וצ"ל מאי תלוי זה בזה ומאי מדה כנגד מדה יש בזה? אכן פירש הרב מאמר אברהם ז"ל והוא דאיתא במסכת ברכות דף מ"ח מנין לברכת המזון מן התורה? שנאמר ואכלת ושבעת וברכת. אין לי אלא לאחריה, לפניה מנין? ק"ו כשהוא שבע, מברך; כשהוא רעב לא כ"ש. אין לי אלא על המזון, על התורה מנין? ק"ו על חיי שעה מברכין, על חיי עוה"ב לא כ"ש. עוד איתא שם רבי לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, דמשמע שהארץ לבני אדם. ומשני לא קשיא כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. וממילא א"ש דברי הגמ' דכיון שעזבו התורה ולא ברכו עליה, משמע שאינם עושים ק"ו, וא"כ גם הק"ו דנטילת ידים לית להו והווי מזולזלין בנט"י וקודם הברכה הארץ להשי"ת ולכך גלו מארצם ונחרב הבית;

ענין בני הרכבים

כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל הלוך ואמרת לאיש יהודה וליושבי ירושלים הלא תקחו מוסר לשמוע אל דברי נאום ה'. הנני מביא אל יהודה ואל כל יושבי ירושלים את כל הרעה אשר דברתי עליהם. ולבית הרכבים אמר ירמיהו כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל יען אשר שמעתם על מצות יהונדב אבירם ותשמרו את כל מצותיו ותעשו ככל אשר צוה אתכם, לכן כה אמר ה' צבאות לא יכרת איש (ירמיהו לה) ויש להבין מאי ק"ו זה שעושה לבית ישראל אשר לא שמעו בקול ה' מבית הרכבים ששמעו מצות אביהם? משמע דמן הדין היו יכולים לעבור על מצותו, ואעפ"כ המה בצדקתם קיימוהו. ויש לדעת איך יהיה זה הלא קי"ל מלד"ה ולמה יגרעו הרכבים ממצוה. האמנם ביאור הענין בהקדים מ"ש מהר"א ששון ז"ל דכל שצוה דבר שלא בקום עשה, אין בו מצוה לקיים דברי המת. עוד נקדים מ"ש הרב החביב שם אות כ"ו, שדוקא ביורשים הבאים מחמת המת, דהיינו בניו עליהם קאי החיוב, אבל אם ראובן צוה איזה דבר לשמעון בנו ומת ראובן ואח"כ מת שמעון בנו, אין לוי בן שמעון מחוייב לקיים דברי המת. ממורי הרב ז"ל חח"מ סימן ר' ועי' להרמ"ע מפאנו סימן ק' קרוב לזה יע"ש. והשתא הענין מבואר דבאמת לפום דינא בני הרכבים אין עליהם חובה לקיים גזירת יהונדב מתרי טעמי האמורים. חדא דכל צוואתו היתה שב ואל תעשה ולא בקום עשה וכל כי האי גוונא שאינו מצוה דבר בפועל, אין בו משום מצוה לקיים דברי המת. שנית שהם בני בניו ואינם מחוייבים לקיים ולא עליהם תחול צוואתו כאשר בארנו מדברי הפוסקים ז"ל. וממילא יש לעשות ק"ו שפיר מבני הרכבים, שאין עליהם שום חיוב כפום דינא, ובכל זאת קיימו מצות אביהם, כ"ש עם ישראל שהם מחוייבים לפום דינא לקיים מצותיו יתברך. וכמבואר;

ש ע ר מ ג ל ת א י כ ה

"למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאוד". (איכה ה', כ'-כ"ב) הנה מחלוקת בסוף מסכת גיטין בביאור הכתוב "והיה אם לא תמצא חן בעיניו". חד דאמר דוקא שמצא בה ערות דבר, דהיינו זינתה, וחד אמר אפילו הקדיחה תבשילו. וחד אמר אפילו מצא אחרת נאה הימנה. וזהו שאומר הנביא "למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים" שהרי לא גרשתנו מפני שום סיבה של זנות דלפי הדין אסור להחזיר, אלא משום "מאוס מאסתנו" שהקדחנו התבשיל ובדבר כזה מותר להחזירה, ולכן "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם";

"כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם". אפ"ל עפ"י הידוע שיש ג' סוגי גירושין א' אם זינתה. ב' אם מצא אחרת נאה הימנה. ג' אפילו הקדיחה תבשילו. ונפקא מינה לענין אם רוצה להחזירה אחרי הגירושין, שאם מצד שזינתה אינו יכול להחזירה, אבל בשאר דברים מותר להחזירה. וזהו "כי אם מאוס מאסתנו" ולא מצד עוון הזנות גרשת אותנו בגלות, וא"כ "למה... קצפת עלינו עד מאד", אלא עורר רחמין ו"השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" בבא הגאולה אכ"ר;

"על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור". (איכה ה', י"ז-י"ט) יובן עפ"י מאי דאיתא בנדרים (מ"ו, א') האומר לחבירו קונם לביתך שאיני נכנס שדך איני לוקח, מת או שמכרו לאחר, מותר. בית זה שאיני נכנס, שדה זה שאיני נכנס מת או מכרו לאחר אסור. וכתב הר"ן ז"ל מ"ו, א' ב"ה "קונם" ז"ל והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין מכרו לאחר ה"נ ביתך שאיני נכנס חמור מבית זה לענין נפילה, דאם אמר לביתך שאיני נכנס ונפל וחזר ובנאו, מותר ליכנס בו, דכל ביתך במשמע. ואם אמר בית זה ונפל וחזר ובנאו, אסור ליכנס בו דכיון דנפל אזדא ליה האיסור. והנה הריטב"א ז"ל קאי בסברא זו. אבל הרשב"א ז"ל בחידושו ס"ל דאפילו נפל ובנאו, אסור ליכנס בו, דכיון דאמר בית זה אסור, וראיתו מענין השוכר דהתם אמרי נפל אזדא ליה דלדירה שכרו ולא לראות בחרבנו,

אבל הכא גבי איסור בית זה, אפילו בקרקעו אסור ליכנס, דאפילו דריסת הרגל אסור בין שיהיה הבית כמות שהוא בשעת הנדר או שנפל לאחר מכאן, לעולם אסור בו, שכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומד. והריטב"א בחידושו דחה דברי הרשב"א ז"ל, וס"ל בסברת הר"ן דאם נפל, מותר ליכנס בו, והביא ראיה ממדרש קהלת ע"פ "אם יבואון אל מנוחתי", "לנחלה זו אינם באים, אבל באים הם למנוחה אחרת". אר"י בשם רשב"ל משל למלך שכעס על בנו ודחפו והוציאו חוץ לפלטרין שלו ונשבע שלא יכנס בנו לפלטרין שלו. מה עשה? סתר הפלטרין והכניסו. נמצא מכניס בנו ומקיים שבועתו, וע"ש והביא הרב (הר"ן) ג"כ נדון האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני ונפל, חייבים היורשים לבנותו. בית זה ונפל, אין חייבים לבנותו, ושקלו וטרו הפוסקים הרבה בהאי ענינא, ודו"ק. איך שיהיה נמצינו למדים דלהרשב"א והר"ן באומר בית זה אפילו אם נפל אסור ליכנס, שכניסת קרקע אסר עליו והארץ לעולם עומדת, אבל להריטב"א ז"ל ס"ל דאם נפל, מותר ליכנס והביא ראיה ממדרש כמ"ש בדברינו. והשתא יובן הני קראי "על זה היה דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו".

אכן מצאתי תשובה ונחמה למה עשה ה' ככה להחריב בית קדשנו ותפארתנו משום שרצונו להיות כסאו שלם עם כל דור ודור ואפילו דור המדבר ולכן עשה ה' ככה להחריב הבית, כדי שיוכלו דור המדבר ליכנס. וז"ש "אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור", כלומר זאת היתה עמך דרצונך להיות "כסאך לדור ודור" ואפילו דור המדבר. וכיון שכן "למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים"? שהחרבן אינו אלא שהחרבת אותו ותחזור לבנותו עד שיבואו. א"כ אנחנו למה לנצח תשכחנו";

ובזה יתבאר הכתוב "כי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך ומגער בך". (ישעיהו נ"ד, ט') כי תימא הרי דור המדבר קצפת עליהם ואמרת "אם יבואון אל מנוחתי" ואין להם תקומה לסברת הרשב"א, דאפילו תחזור לבנותו אפ"ה אסורין ליכנס יען אף הקרקע נאסר, לזה מסיים "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה", שאני עושה ארץ חדשה ואותה הארץ אזדא לה, ובכך לכ"ע מותר, ובזה "וחסדי מאתך לא ימושו". וסיים לומר "אמר מרחמך ה'", הוא כמ"ש חז"ל בסדר היום פתח ר"א הגדול "יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם". למה"ד? למלך שהיה לו אוהב והתנה עמו ואמ"ל בא עמי למקום פלוני ואני אתן לך

מתנה. הלך עמו ומת בחצי הדרך. אמר המלך לבן אוהבו אעפ"י שמת אביך, איני חוזר בי במתנה שאמרתי ליתן לאביך, בא אתה עמי וטול אותה. כך הדבר ממש הנותן הוא הקב"ה והאהוב הוא אברהם אע"ה, שנאמר זרע אברהם אוהבי. אמ"ל הקב"ה אני אמרתי לך "לך לך מארצך וממולדך" וגו' ונתתי לך את כל הארצות האל, אני, אעפ"י שהתניתי עמך, עכ"ז איני חוזר בי, שנאמר "ודבר אלהינו יקום לעולם". וזהו "וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי" שנתתי לאברהם "לא תמוט" וזה מצד אמר "מרחמך ה'" מצד האהבה שאוהב הקב"ה לאבינו האזרחי;

ש ע ר מ ש ל י

"אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום". (משלי ח', ל"ד)
אפ"ל עפמ"ש חז"ל, שאם האדם שומר על יחוד השי"ת כראוי, אז שני אותיות, ע'
של שמע ואות ד' של אחד, אותיות ע"ד, הם יעידו לפני השי"ת שהאדם הזה
שומר יחודו יתברך כראוי. על דרך אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה
אתכם חטיבה אחת בעולם, אנו אומרים ה' אחד והוא אומר ומי כעמך ישראל גוי
אחד בארץ (ברכות ו', א'), וזהו "אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי" שני
דלתי'ן שיש בתיבת "אחד" של שמע ישראל ושל "מי כעמך ישראל גוי אחד",
וזה יהיה באמצעות שיהיה ה"אדם שומע" למצותיו יתברך. וזה נראה נמי כוונת
הכתוב גבי אנשי סדום שהיו רעים וחטאים ואינם מאמינים בהשי"ת נאמר בהם
"ויגשו לשבור הדל'ת" דהיינו לעשות אותה ריש ח"ו זה גרם להם עונש להיות
מוכים בסנורים רח"ל. וזהו ג"כ כוונת הכתוב "ודל'ת ראשך כארגמן" דהיינו מי
שמאמין ביחודו יתברך שהוא ה' אחד בדל'ת, אז הוא מתקן רגלי המרכבה שהם
ר"ת "ארגמ'ן" אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל, והכל הוא ע"י "דל'ת".
ודוק;

ש ע ר ת ה י ל י מ

תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפלתי בלא שפתי מרמה (תהילים יז, א). אפ"ל שזה חונן על התפלה שאמרו החסידים. התועלת בכוונת התפלה הוא לאחוז בפלך השתיקה, כי רוב ביטול התפלה וכוונותיה הם בהם מהדברים בטלים הקבועים בלב. ודורשי רשומות רמזו רמז בתיבת תפל"ה, שהיא נוטריקון תחסום פ"ך לתועלת התפלה. וכן רמזו בהכתוב בכל עצ'ב יהיה מותר רמז לשלב תפלת ערב צהרים בוקר בתנאי ודבר שפתים אך למחסור שלא ידבר דברים בטלים בתפלה. וז"ש שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפלתי וכל זה בזכות בלא שפתי מרמה, שאיני מדבר דברים בטלים. ועיי' לחז"ל מה שרמזו בפסוק שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת וגו' ;

וכן אומר הכתוב ועבדתם את אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך. הנה דרשו חז"ל ולעבדו בכל לבבכם, איזה עבודה שבלב זו התפלה. והאיש הנלבב יבטח בשם ה' וישען באלהיו שהשי"ת יומין פרנסתו ויתפלל עם הצבור שלש תפלות כהלכתן ערב בקר צהרים ולא יחוש על הזמן שמתאחר למלאכתו עבור תפלתו עם הצבור כי הכל בידי שמים. ואדרבא בשכר זאת ימצא ברכה והצלחה. וזהו ועבדתם את ה' אלהיכם לשון דהיינו תפלה בצבור בזכות זה וברך לחמך ומימך. וזה אמרתי בדרך רמז הכתוב ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה. הכוונה ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף דהיינו שאינה נפסקת ממנו הברכה ע"ד שאומר הכתוב קול גדול ולא יסף וזה בזכות עצ'ב עמה שמתפלל ערב בקר צהרים הרמוזים בתיבת עצ'ב וכאמור ;

טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (תהלים כה, ח). יובן עפמ"ש החיד"א בספרו ראש דוד פרשת בהר וז"ל כתבו המפרשים דהקב"ה מקיים כל המצות ומצות השבת אבידה הוא מקיימה במה שמקבל תשובת השבים, כי נפש החוטאת היא מוצאת לסט"א, כמ"ש המקובלים כי יחטא האדם אותו הניצוץ הקדוש הטהור אשר לו נאבד ממנו ונעשק בקליפה והוה ליה כאבידה הכתובה בתורה וגם כל תורתו ומצותיו נדדו הלכו שבי לסט"א וכביכול הוא משיב הניצוץ הקדוש מעמקי הסט"א לבעליהן. כידוע שהשכינה בעצמה היא יורדת ללקט אורות שושנים מתוך עמי הקליפות ולא סגי בלאו הכי, כי אי אפשר ע"י שליח ואין לך

השבת אבידה גדולה מזו. ולכאורה קשה, הלא קי"ל אם היה זקן ואינה לפי כבודו פטור וגם הקב"ה אין כבודו להטפל בזה ולהשיב אבידה כזו. ותרץ עפמ"ש הרמב"ם ז"ל דאם הכישה במקל נתחייב בה. הואיל והתחיל בה אומרים לו גמור, א"כ יש מקום לומר דהיסורין אשר הקב"ה מייסר האדם בתוכחות על עוון ועי"ז מתעורר החוטא לשוב בתשובה מהעוונות שבידו ואז תפקחנה עיניו לראות כמו אופל אשר הלך השכים ויחשוב מחשבות על שיצא מרשות הגבוה ויתן לב לשוב, וכל זה הוא ע"י היסורין שהקב"ה מיסרו, וא"כ הוא דומה כמו שהכישה במקל שהתחיל להטפל בה וצריך לגמור להחזיר אבידת נפשו ותורתו ומצותיו, אפילו דזקן ואינה לפי כבודו דהדין הוא דפטור. מכל מקום אם התחיל, אומרים לו גמור. עכ"ד. וזהו טוב וישר ה' זהו ממדת טובו מביא הניצוצות הקדושה מתוך עמקי הקליפות, אפילו שאינה לפי כבודו, ולפי הדין הוא פטור מזה, כמו זקן ואינה לפי כבודו ובכל זאת לטובתנו הוא מחייב עצמו ח"ו ומעורר אותנו לתשובה ע"י היסורין וזהו על כן יורה חטאים בדרך, והוא ע"ד שנאמר כי תראה שור אחיך או את שני נדחים השב תשיבנו לו;

כמעשה ידיהם תן להם השב גמולם להם (תהלים כח, ד). יובן במ"ש הרב נאווה תהלה ז"ל בפסוק "נודע ה' משפט עשה בפועל כפיו נוקש רשע הגיון סלה" עפמ"ש בפרק מקום שנהגו בעובדא של יששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עובדא ומאי סליק ליה זימנא חדא מלכא ומלכתא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי מלכתא אמרה אימרא יאי אתיו ליששכר וגו'. אמר אי גדיא יאי אמאי לא אסקוה לתמידין וגו' אמר מלכא הואיל ולא הו"ל אימתא דמלכא ליפסקוה לימיניה ע"ש. וזהו נודע ה' משפט עשה מדה כנגד מדה בפועל כפיו של יששכר דהוה כריך בידיה בשיראי נוקש רשע נלכד וחתכו ידיו משום דלא הו"ל לחוי בידיה רק להשיב תשובה למלך בפיו וזהו הגיון. עכ"ד ז"ל. וזהו כמעשה ידיהם שהיה כריך בידיו שיראי תן להם עונש והשב גמולם להם מדה כנגד מדה;

יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך (תהלים מה, ג). יובן עפמ"ש בפרק הנודר מן המבושל אמרה ליה ההיא מטרוניתה לרבי יהודה פניך מאירין הרבה וגו' אמ"ל הימנותא ליהוי בידא דההיא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעאי מן פיסחא ועד עצרת אלא חכמת

אדם תאיר פניו. יע"ש. וז"ש יפיפית מבני אדם ופניו מאירין זה ע"י הוצק חן בשפתותיך הם דברי תורה המאירה פניו של אדם;

א"נ ירמוז מאי דאיתא בסנהדרין התקוששו וקושו קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים דאל"כ עד שאתה אומר לו טול קיסם מבין שניך, יאמר לך טול קורה מבין עיניך ואין דבריך מתקבלים. וזהו יפיפית מבני אדם במצות ומע"ט וקשטת עצמך. עי"ז יוצק חן בשפתותיך להוכיח אנשים במישור ואין להם מה להשיב;

א"נ ירמוז מ"ש חז"ל דמה שאנו נהנים מטוב עוה"ז ויש בנו אפילו אנשים עשירים למרות שעוה"ז חלקו של עשו הוא בזכות התורה שהיא קיום העולם שמקיימים ישראל והו"ל כדין המציל מזוטו של ים שהוא שלו. וזהו יפיפית מבני אדם שאנו חיים חיי אושר זה בזכות הוצק חן בשפתותיך היא התורה;

ברוח קדים תשבר אוניות תרשיש (תהלים מח, ח). אפ"ל בזכות התורה שהיא קדמה לבריאת העולם וזהו רוח קדים תשבר אוניות תרשיש של האויבים הקמים עלינו לרעה. וגם בזכות התפלין שיש בו שני שיני'ן יאברו כל הקמים עלינו לרעה במ"ש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וזהו **תרשיש תרי-שש** דהיינו שנים שיני'ן;

מדבר בענין דוד המלך ע"ה בס"ד

יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כך ברכך אלהים לעולם. חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. והדרך צלח רכב על דבר אמת וענוה צדק ותורך נוראות ימינך (תהלים מ"ה, ג-ה). פירש הרב קולו של משה ז"ל דף קע"ח ע"ב בהקדים דאיתא ביבמות דף ע"ו ע"ב כאשר שאל שאל על דוד בן מי זה העלם אי מפרץ קאתי או מזרח אמ"ל דואג האדומי עד שאתה שואל עליו שאל אם ראוי לבוא בקהל משום לא יבוא עמוני ומואבי ונשאו ונתנו ורצו להכריז עליו. מיד ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי וגו'. אמר רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל זה ועמד על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני מב"ד של שמואל הרמתי עמוני

ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ומי מהימן והא אמר רבא אמר רב כל ת"ח שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו. שאני הכא דהא שמואל וב"ד קיים. וכתבו התוס' ז"ל אומר ר"ת דוקא שהוא עצמו נוגע בדבר כגון עמשא שהוא עצמו היה צריך לאותה הוראה שהיה נשוי בת ישי וגו' עכ"ל. וידוע מה שדרשו חז"ל עמו מלמד שהלכה כמותו בכל מקום. והראב"ע ז"ל כתב שהמזמור זה על דוד המע"ה נאמר וז"ש יפיפית מבני אדם דכתיב והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי. הוצק חן בשפתותיך שהלכה כמותו בכל מקום ושפתותיו דובבות הליכות עולם הלכה פסוקה ע"כ ברכך אלהים לעולם. אך כדי שלא יאמרו ליצני הדור שאינו ראוי לבוא בקהל ה' דממואב קאתי לכן חגור חרב על ירך גבור אתה הגבור עמשא בן איש חגור חרבך כדי להשמיע קבלתך עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ואפילו שההלכה זאת היא הדרך והדרך שאתה נשוי בתו של ישי והדברים מגיעים לך בכל זאת והדרך צלח רכב הצליחה נא בהלכה זאת על דבר אמת וענוה צדק כיון ששמואל ובית דינו קיים. ותורך תורתך זאת היא תלמדנו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית נוראות ימינך הראיתני מתורתך נפלאות ותורת אמת היתה כפיך. עכ"ד ז"ל;

אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עוז לאלהים (תהלים סב, יב).
יובן בהקדים פלוגתא דת"ק וב"ה במס' תרומות דת"ק ס"ל דהתרומה אחת מארבעים שהם תרי ופלגא ממאה ולב"ה תרי ממאה. וידוע דמרע"ה היה תרומתו של עולם והיה ק"ך שנה כב"ה, אך כפי סברת ת"ק עדיין מגיע למרע"ה לחיות עוד שלושים שנה כמ"ש חז"ל ע"פ לא אמות כ"י אחיה שיחיה עוד כחשבון כ"י שהם שלושים. ובזה פירשו חז"ל כוה"כ נקום נקמת בני"מ מאת המדינים. וחקרו חז"ל על זה דמאחר ששנינו כל מקום דפליגי תרי תנאי זה אוסר וזה מתיר אלו ואלו דברי אלהים חיים ויכולים שניהם להתקיים לעתיד דיש עת לכל חפץ ובזמן אחד נפסקה הלכה כדברי האוסר ולימים עוד יתברר ויתלבן דהלכה כדברי המתיר וזהו שאמרו חז"ל כל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים סופה דייקא. וא"כ צריך לדעת מרע"ה שהוא תרומתו של עולם שחיה רק ק"ך שנה דוקא כב"ה איך דעת ת"ק מתקיימת בו שצריך להחיות עוד שלושים שנה והוא כבר נפטר. אך כתוב בתורה כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון ובמדרש איתא והלא כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויעבוד העם את ה' כל ימי יהושע, אלא מכאן שתלמידו של אדם

חביב עליו כגופו דכל זמן שיהושע חי, כאלו משה חי כדפירש"י בפרשת וילך. והר"ב הטורים ז"ל נתן סימן לדבר אחרי מותי כי גימטריא שלושים ר"ל אחרי מותי בשלושים שנה השחת תשחיתון כי יהושע חי אחרי משה שלושים שנה וממילא כזה נתקיים גם דעת הת"ק שנחשב כאלו מרע"ה חיה ק"ן שנים, כי שלושים שנה של יהושע תלמידו מצטרפים אליו, אבל מרע"ה עצמו לא חיה רק ק"ך שנה שהיה כהכרח לקיים ולקבוע הלכה כב"ה, שהוא מלא חסדים ועולם חסד יבנה וב"ה הווי חסד גמור. עכ"ד ז"ל.

גם נודע הטעם דנפטר מרע"ה משום דקי"ל אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. וזהו שאמרו חז"ל בשעה שהגיע זמן מיתת משה, אמ"ל רבש"ע בבקשה ממך שתפתח השמים וידעו הכל שאין אלוה מבלעדך, שנאמר וידעת היום. והוא דסיבת בקשת מרע"ה ליכנס לארץ כדי לבטל היצה"ר של ע"ז וכיון שלא נכנס בקש שיפתחו וידעו הכל שאין אלוה מבלעדו. נמצא דע"י דיבור אחד שגזר השי"ת על משה והיו ימיו ק"ך שנה ילפינן מניה תרתי חדא דקי"ל הלכה כב"ה שהתרומה תרי ממאה שנית שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. וידוע דאיש כנוי ליהושע בן נון כדאיתא בדרז"ל לחם אבירים אכל איש, זה יהושע בן נון, שנאמר בו איש אשר רוח אלהים בו ואימא משה דכתיב ביה והאיש משה עניו מאד ומשני דנין איש מאיש ולא איש מהאיש. וז"ש אחת דבר אלהים ר"ל דיבור אחד שגזר השי"ת על מרע"ה שימות בן ק"ך שנה. למדתי שתיים חדא דקי"ל הלכה כב"ה שנית דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ובוה הראנו לדעת כי עז לאלהים דאין אלוה מבלעדו ואינו חפץ באמצעי כלל. וגם ולך ה' חסד ר"ל שהוא מלא חסדים והעולם מבוסס על החסד ולזה הטיב חסדו עם האדם להקל עליו שלא יתן תרומה רק תרי ממאה. וא"ת איך נתקיימה סברת הת"ק במרע"ה שהיה צריך לחיות ק"ן שנה, לזה אמר כי אתה תשלם לאיש, זה יהושע, שהיה אחרי מרע"ה שלושים שנה הנשארים. ושמא תאמר איך שייכי השנים של יהושע להצטרף עם שנות מרע"ה? לזה אמר כמעשהו, שהוא תלמידו וחביב עליו כגופו ובוה נתקיימה גם דעת הת"ק דכל זמן דיהושע חי נחשב מרע"ה חי;

גער חית קנה עדת אבירים בעגלי עמים מתרפס ברצי כסף פזר עמים קרבות יחפצו יאתיו חשמנים מני מצרים כוש תריץ ידיו

לאלהים (תהלים סח, לא). אפ"ל עפמ"ש במדרש בשעה שנשא שלמה בת פרעה, בא מלאך גבריאל ונעץ קנה בים וממנה נתהוותה רומי רביתא ונתגדלה קליפת חזיר בעולם. וזהו שהתפלל דוד המע"ה גער חיית קנה שתגער בקליפת חזיר שתתבטל ממנה אות חיית שלה ותתבטל מן העולם ובמקום קנ"ה שנעץ המלאך תהיה תיבת הנ"ה והוא מלשון ראשון לציון הנ"ה הנם. וכל זמן שהקליפות בעולם, אומות העולם שהם עדת אבירים דורסים אותנו כמו הדורס בעגלה ואנו מתרפסים לפניהם ברצי כסף כדי לשחרר אותנו ולכן בבקשה לפזר העמים הללו אשר קרבות יחפצו;

"עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני" (תהלים פ"ו, יז). אפ"ל שהוא מבקש לתת לו אות שאין לו עוון כמו שנתן לקין וישם ה' לקין אות, שהוא אות וא"ו והטעם שנתן לו רק אות וא"ו, פירש הרב הגדול מהר"ר עזרה הכהן טראב זלה"ה במה שאמרו במסכת ברכות "הנהו בדיוני דהוו בשביבותייה דרבי זירא דהוו מצערי להו טובה קא בעא רחמי עלייהו כי היכי דלימותו. אמ"ל ברוריא דביתהו מאי דעתך בעי רחמי עלייהו דליהדרו בתיובתא, דכתיב יתמו חטאים מן הארץ, מי "חוטאים" כתיב? "חטאים" כתיב. א"כ ההבדל שבין תיבת חוטאים המורה שהרשע צריך למות ובין חטאים המורה שהרשע יחיה ורק עוונותיו יתמו הוא אות וא"ו. ולכן נתן לקין אות וא"ו המורה על התשובה. וזהו עשה עמי אות לטובה שקבלתני בתשובה ואתה ה' עזרתני ונחמתני;

"למנצח לבני קרח מזמור שיר יסודתו בהררי קודש אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פ"ז). אפ"ל שזה חוזר על בני קודש, שלא רצו לחלוק על מרע"ה ורק לא יכלו לסרב באביהם שלא יעשה מחלוקת ובזכות זה נתבצר להם פתח בגיהנם וחזרו לבתיהם לשלום. וטעמו של קודש שעשה מחלוקת, משום שראה שלשלת ייחסיין יוצאת ממנו והוא שמואל הרמתי ששקול כנגד משה ואהרן. אך נעלמה ממנו ההלכה שאסור לתלמיד לחלוק על רבו וכאלו חולק על השכינה וזה מצד שלא היה עוסק בתורה ומבין דבריה. וזהו "למנצח לבני קרח", בניו של קודש יצאו בנצחון וחזרו לבתיהם לשלום, אבל אביהם טעה בראותו יסודתו בהררי קודש, שעתיד לצאת ממנו שמואל, שהוא שקול כהררי קודש הם משה ואהרן, אבל נעלם ממנו שכל החולק על רבו כאלו חולק על השכינה, וזה

מחסרון עסקו בתורה ולא היה אוהב שערי ציון השערים המצוינים בהלכה, שהם מכל משכנות יעקב מכל בתי כנסיות ומדרשות;

"איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד" (תהלים צב, ז). שמעתי בשם הרב זרע יצחק עט"א שפירש ע"פ מה ששאל רבי אלעזר אביו רשב"י מפני מה הקב"ה מצליח לרשעים ולא מאבדם מהר? השיבו אביו משום אולי יחזרו בתשובה ויהיו צדיקים או שמא יצא מהם זרעא מעליא, אבל כשרואה שאין בהם לא זה ולא זה, מיד מאבדם. וזהו "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת" שהאדם בעוה"ז אינו יכול להבין ולדעת מפני מה "בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און", והשעה מאירה להם, והיה ראוי "להשמדם עדי עד". אבל "ואתה מרום לעולם ה'" יודע ומכיר איזה "אויביך ה'" שצריך להיות "אויביך יאבדו" מן העולם ומי אויביך שצריכים להמשיך בעולם, וזהו "יתפרדו כל פועלי און" שיש פירוד וחילוק בין "פועלי און" שיש כאלה שיש להם תקוה לשוב בתשובה ולהוציא מהם זרעא מעליא ולכך מאריך אפו עמהם;

"זה השער לה' צדיקים יבואו בו" (תהלים קיח, כ). לא ידענו מהו זה השער ואיזה שער, שיש אלפים שערים בג"ע. ויובן עפ"י מאי דפירש הרב הגדול מארי דאתרין מהר"י אבא ז"ל ע"פ "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" (ישעיהו מ"ג) כ"א כפי מאי דאמרו בזוה"ק ע"ע שער שבזקן שרומז על תקוני דיקנא, והם רומזים ל"ג מכילן דרחמי. וזהו "עם זו יצרתי" הם עם ישראל, "יצרתי לי" לשמי שהם חלקי ונחלתי. "תהלתי יספרו", שהם השער שבזקן שרומזים ל"ג תיקוני דיקנא שהם תהלתי יספר שער הנו' יספרו מלשון הספר והבלן והלבלר. ועפ"י דבריו יובן גם הכתוב הזה "זה השער לה' צדיקים יבואו בו" תיבת "זה" עם הכולל גימטריא י"ג. רמז ל"ג שורות שבזקן השער. לשון שיער רמז למי שאינו מגלח השער שבזקן יכנס עם הצדיקים בג"ע וזהו "צדיקים יבואו בו";

"העבר עיני מראות שוא חייני כדברין הקם לעבודך אמרתך" (תהלים קי"ט, לז). יש לרמוז בזה מה שכתב הרב סדר הדורות מערכת מ"ם רבי מתיא בן חרש היה יושב בבהמ"ד ועוסק בתורה וזיו פניו דומה לחמה וגו' שמימיו

לא נשא עיניו באשה. פ"א עבר שטן ונתקנא בו אמר אפשר אדם כזה לא חטא וגו'. נדמה לו כאשה יפה שלא היה כדמותה בעולם וגו'. עמד לפניו. כיון שראה אותו, הפך פניו לאחוריו. עמד לצד שמאל, הפך פניו לימין וגו'. והיה מהפך פניו לכל צד ולא היה יכול לו. אמר מתיירא אני שמא יתגבר עלי יצה"ר ויחטיאני. קרא לתלמיד שהיה משרת לפניו. ואמ"ל לך והביא לי אש ומסמר והביא לו ונתנם בעיניו וגו' באותה שעה קרא הקב"ה למלאך רפאל ואמ"ל לך ורפא את מתיא בן חרש. בא ועמד לפניו. אמ"ל מי אתה? אמ"ל אני מלאך רפאל, ששלחני הקב"ה לרפאת אותך. אמ"ל תניחני, מה שהיה היה. חזר לפני הקב"ה אמ"ל כו"כ אמ"ל מתיא בן חרש, אמ"ל לך אמור לו אני ערב בדבר, שלא ישלוט בו יצה"ר מיד ריפא אותו עכ"ל. וז"ש "העבר עיני מראות שוא", שלא אסתכל בנשים. "בדרכיך חייני", מה ששלחת לי רפואה ע"י המלאך רפאל, אבל בתנאי ועל מנת "הקם לעבדך אמרתך" שם כ"ב שהבטחת לי שלא ישלוט בי יצה"ר עוד;

"בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים קכו, א). יובן כפי מה שאמרו חז"ל דעכשיו בגלות אנו נקראים קְדָשָׁה בצירי, אבל לעתיד נהיה בבחינת קדושה בחולם ונהיה קדושים. וזהו היינו כחולמים שתהיה תיבת קדשה בניקוד חולם; או יובן כהוא מעשה באחד עני שהלך אצל המלך ואמ"ל חלמתי עליך שהיית עולה בחצי הסולם וכנגד זה נתן לו מתנות בשופע גדול. כן אנו בזמן הגאולה נהיה עשירים כמו אותו העני שחלם חלום;

"בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים קכו, א). יובן עפ"י הידוע שהשקל הוא עשרים גרה, והאדם חובתו לתת רק מחצית השקל שהוא עשרה ולא שקל שלם. נראה לי הטעם לזה בהקדים מ"ש הרב ייטב לב בפרשת כי תשא ע"פ "קדושים תהיו לאלהיכם כי קדוש אני ה'" ופירש"י ז"ל "הווי פרושים מן העריות", כי הנואף נקרא קְדָשׁ והנואפת נקראת קְדֻשָּׁה כמ"ש "לא תהיה קדשה מבני ישראל ולא יהיה קדש בבני ישראל". וזהו "קדושים תהיו" בחולם "כי קדוש אני ה'", "ולא תהיו קְדָשִׁים" בצירי. דההבדל בין זה לזה: על ידי הנקודה בקודש שהוא סטרא דקדושה הנקודה למעלה על גב האות, שהוא נקוד חולם, אבל קְדָשׁ שהוא מסטרא אחרא הנקודה מתחת האות נקוד צירי לרמוז שיורד הוא למטה. עכ"ד יע"ש. ובזה פירשתי רמז נשכון בפסוק "אשר בשמים ממעל ואשר בארץ

מתחת", ר"ל מי שהוא קדוש באמת ודבק "בשמים" ששם הקדושה, או הנקודה שלו ממעל בחולם למעלה מן האות, אבל "ואשר בארץ" שנמשך אחר החומר והתאוה הארציים ונדבק בסט"א, הנקודה שלו מתחת בצירי" שהוא קדש. ולכן אומר הכתוב "והיית רק למעלה ולא תהיה למטה". ובוה יובן הכתוב "הדלית תסוב על צידה ועצל על מטתו". הכוונה מי שהוא מצד הסט"א "הדלית" שלו של תיבת "קדש" תסוב ועומדת על נקודת צירי". וזה ודאי שהוא "עצל על מטתו" על מטת אשתו היותו נואף, ודרך הנואף מים גנובים ימתקו אפילו בנשים מכווערים, ואינם מתאווים לנשותיהם אפילו שהם יפים, ולמך הוא "עצל" ואינו מתאוה ונזקק ל"מטתו" זו אשתו המותרת לו. ובוה יובן מה שאמרו חז"ל בפסוק "עמו אנכי בצרה" "אל תקרי בצרה אלא בצירי". הרמו בזה שכל הצרות הבאות על ישראל בעון הזנות ובמקום קדוש וקדושה בנקודת חולם הם קדש וקדשה בצירי והם שהיו בעברנו. ממילא יוצא כשיהיו ישראל קדושים ופרושים מן העריות נזכה לגאולה שלמה בב"א. וזהו המכוון מהכתוב "בשוב ה' את שיבת ציון" לזכות לגאולה, זה יהיה בזמן "היינו כחולמיים" שתיבת קדש וקדשה יהיו נקודים חולם שהם קדוש וקדושה;

והנה ההפרש בין קדוש וקדושה לקדש דסט"א הוא נקודת חולם דוקא שהיא מספרה עשרה, אבל הצירי היא מספרה עשרים ולכך הכתוב אומר "העשירי יהיה קודש" דהיינו נקודת חולם שמספרה עשרה תהיה על תיבת קדש ותהיה נקראת קודש. ולכך במחצית השקל שהוא "כופר נפש" ותיקון התשובה צוה השי"ת להביא רק "מחצית", שהוא עשרה גרות כנגד נקודת חולם ולא שקל שלם שהוא כנגד צירי לרמוז שעיקר התשובה והכפרה תלויה בקדושת הברית, ולכך "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" כדי לצאת מסט"א ונכנסים לסטרא דקדושה וז"ש "תרומתם לה" בדיוק;